

O‘QUVCHILAR KREATIV FAOLIYATINI OSHIRISHDA HAMKORLIK ISHLARINING YO‘LGA QO‘YILISHI

Normamatova Farzona Nurali qizi
TISU Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 2- bosqich talabasi
Ilmiy rahbar : TISU Maktabgacha va
boshlang‘ich ta‘lim kafedrasi dots.v.b, p.f.f.d(PhD)
Eshboyeva Surayyo Qaxramon qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda o‘qituvchining roli, kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali usul va metodlardan foydalanish haqida ma‘lumot berilgan.

Kalit so‘zlar: kreativ qobiliyatlar, rivojlantirish, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari, iqtidor, intellekt, shaxs kamolati, pedagog, usul, metod.

Kreativlik so‘zini ilk bor 1922-yilda AQSh olimi D.simpson tomonidan qo‘llanilgan. Ushbu atama orqali shaxs qolipdagi stereotip, odatiy tafakkurdan voz kechish qobiliyatini ta‘riflagan. Kreativlik bu insonning shaxsiy xususiyati bo‘lib, uning o‘z-o‘zini muntazam takomillashtirishi va rivojlantirishi bilan bog‘liq tushunchadir. Adabiyotlardan Kreativlik (lotincha "create" yaratish "creative" yaratuvchi, ijodkor)- individning yangi g‘oyalarini ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi hamda mustaqil omil sifatida iqtidorlikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyat ekanligi o‘rganildi. Shuningdek shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his tuyg‘ularida muayyan faoliyat turlarida namoyon bo‘lishi bilan birga o‘quvchilarning mustaqil izlanishlarida yuzaga chiqadi. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar ta‘lim sohasida ham bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda.

Ta‘lim sohasidagi izlanishlar natijasi shuni ko‘rsatadiki o‘quvchilarda mustaqil fikr, ijodkorlik, iqtidor va istedod kabi qobiliyatlarni rivojlantirishda, o‘z kasbining ustasi bo‘lmish pedagoglarga bog‘liqdir. O‘qituvchi o‘quvchi bilan bilan doimiy ravishda ta‘lim-tarbiya ishlarini olib borish hamda dars jarayonida o‘qituvchi o‘quvchilar bilan hamkorlik qilish natijasida ularning intellektual salohiyatlarini oshirib boradi. Bolalarda kreativlikni rivojlantirishda dars mobaynida o‘qituvchilar o‘quvchilarning ba‘zi bir xolatlariga ham e‘tibor qaratishi lozim.

1. Ular tomonidan ko‘p savollar berilishini rag‘batlantirish va bu odatni qo‘llab-quvvatlash va o‘z o‘rnida javobini keltirish.

2. Bolalarning mustaqil faoliyatini rag'batlantirish, mantiqiy savollar berish va ularda javobgarlikni kuchaytirish har qanday holatda ham o'ziga ishonch bildira olishi.

3. O'qituvchi bolalarning qiziqishlariga e'tibor qaratishi va ular bilan do'stona munosabatga kirisha olishi v.h.k talab etiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari orasida shunday o'quvchilar ham borki, ularda kreativlikni rivojlanishiga to'sqinlik qiladigan qarashlari, xususiyatlari ham uchrab qoladi misol tariqasida shularni aytib o'tishimiz mumkinki.

1. O'zini tavakkal olib qochishi va tavakkal qilishdan qo'rqishlari.

2. Shaxs fantaziyasi va tasavvurining yuqori baholanmasliklari.

3. Boshqalarga tobe bo'lishliklari.

4. Har qanday holatda ham faqat yutuqni o'ylashlari kabilar.

Boshlang'ich ta'lim bu har bir bolaning hayotida chuqur iz qondiruvchi ta'lim turidan biri bo'lib, ta'limning bu bosqichida zamonaviy pedagoglarga cheksiz mas'uliyat yuklaydi.

Ya'ni boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi hali ham muntazam izlanishni, maxsus o'rganishni talab etmoqda.

Farzandning dunyoga kelishiga uning ota-onasi sababchi bo'lsa, ko'klarga ko'tarilishiga esa uning ustozlari sababchi bo'ladi. Shunday ekan o'quvchilar ham o'z-o'zidan kreativ bo'lib qolmaydi. Ularning kreativ qobiliyati ma'lum vaqt ichida izchil o'qib- o'rganish, o'z ustida ishlash, mustaqil ravishda ko'proq shug'ullanish orqali shakllantiriladi. Va asta-sekin takomillashib rivojlanib boradi. O'qituvchilar o'quvchilar bilan hamkorlikda ish yuritib ularning har bir fikrini inobatga olishi, o'quvchilar bilan do'stona munosabga kirisha olishi ularning orzu istaklari bilan tanishib chiqishi va orzulari yo'lida yaxshi o'qib harakat qilishi, orzu istaklariga erisha olishiga ishonitirishi kabi muhim vazifalarni bajarish orqali o'quvchilarni o'zgacha yondashuvli ya'ni kreativ bolishlariga erishish mumkin.

O'qituvchi o'quvchilarga muammoli masala va vaziyatlarni berib, o'quvchilarning masala yechimini topishga ijodiy yondashishi undagi hissiy irodaviy sifatlarni rivojlanishiga yordam beradi.

Bu o'quvchilarni o'z ustida ishlash, mustaqil o'qib o'rganishga nafaqat ta'lim yo'lida balki hayot yo'llarida ham bir qancha, ichki ehtiyojining oshishiga turtki bo'ldi. Ana shuning uchun ham "Kreativlik" tushunchasi "ijod" tushunchasi bilan ham bog'liqlikda o'rganiladi. Biroq "kreativlik" tushunchasi tegishli lug'atlarda munosib differensiyatsini? topmagan va ijod psixologiyasida yetarlicha aniqlanmagan. O'nlab ilmiy ishlarda kreativlikning u yoki bu qirralariga turlicha

yondashib har xil darajada qamrab olinayotganligiga qaramasdan, hozirgacha na muammoning o'ziga va na unga taalluqli bo'lgan amaliy savollarga nisbatan yagona to'xtam mavjud emas.

Shu o'rinda Devid Lyuisning bolalarda kreativlikni rivojlantirishga oid bir qancha ko'rsatmalari o'rganildi.

1. Intellektual shaxs kamolati borasida bolalarning savollariga chidam bilan to'g'ri javob berish va ularning berayotgan savollari hatto notug'ri bo'lsa ham oxirigacha eshitish, berayotgan savollarini va fikrlarini jiddiy qabul qilish.
2. Shuning uchun ham boshlang'ich ta'lim o'quvchilarning har birini alohida shaxsiy xususiyatlarini inobatga olib faoliyat yuritishni talab qiladi. Qolaversa bolalarga o'z ishlari bilan shug'ullanishlari uchun imkon qadar alohida xona yoki burchak ajratish.
3. Vaqti-vaqti bilan bolalarga yaxshi ko'rishingizni va ularni qanday bo'lsalar, shunday qabul qilishingizni ular bilan faxrlanishingizni va orzu istaklari yo'lida harakat qilsa, intilsa albatta orzulari amalga oshishini, qanday holatda bo'lsa ham ular bilan birga bo'lishingizni tez- tez namayon qilib turish.
4. Bolalarga imkoniyatlariga mos yumushlarni buyiring chunki ota-ona sifatida nafaqat ularni ta'lim yo'lida balki hayot yo'llariga ham bosqichma bosqich tayyorlab botish talab etiladi.
5. Bolalarning shaxsiy rejalarini ishlab chiqishida va qarorlar qabul qilishida ko'maklashing ularning rejalarini amalga oshishiga ishonitiring, farzandingizga qancha dalda berib fikrlar almashsangiz ular shu darajada yuksalaveradi. Ularning qilayotgan ishlarini, qabul qilayotgan rejalarini hech qachon noto'g'ri demang, imkon qadar noto'g'ri joylarini to'g'rlashga harakat qiling. Hadeb ularning qilayotgan ishlaridan, qabul qilinayotgan rejalaridan kamchilik topib koyisangiz ularning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.
6. Kamchiliklarini ko'rsatgan holda bolani boshqalar bilan solishtirmang. Bolani o'rtoqlari oldida, jamoaviy joylarda hech qachon kamsitmang va o'zini yomon, ojiz, kuchsiz deb hisoblashlariga yo'l qo'ymang, nima bo'lgan taqdirda ham biz sen bilan faxrlanamiz va albatta orzularing amalga oshishiga ishonamiz degan gaplar bilan rivojlantiring va har qanday holatda ham ularni mustaqil fikrlashga va erkin fikrini bildira olishga o'rgating.
7. Bolani yoshlikdan o'qib o'rganishga odatlantiring nafaqat o'qib o'rganishga balki mehnat qilishga, muntazam izlanishga o'rgatish lozim. Doimo bolalarning ehtiyojlariga e'tibor qarating. Ular bilan hech bo'lmaganda bir kuniga bir necha soat yuzma-yuz suhbatlashish uchun vaqt ajrating.

8. Oilaviy munosabatlardan ayrimlarini muhokamasiga bolalarni ham jalb qiling, fikrlarini, takliflarini eshiting, nima uchun deganda bolaning ongli ravishda fikrlash qobiliyati teranlashadi. Bolani turli xil yoshdagi insonlar bilan ham muloqot qilishga, o'rgatib boring, nafaqat ularni ta'limiy balki tarbiyaviy tomondan ham hayot yo'llarining baland-pastlariga, o'nqir-cho'nqirlariga, turli xil muammoli vaziyatlarda mustaqil holatda yechim topa olishga tayyorlab borishlik lozim.
9. Bolalarga turli o'yinchoqlar bilan o'ynashini taqiqlamang bu narsalar bolaning tasavvurini boyitadi, shuningdek ular uchun foydali bo'lgan teleko'rsatuvlarni tomosh qilishi va radio eshittirishlarni tinglashi uchun yonaltirng.
10. Bolalarning shaxs bo'lib shakllanishiga ham yordam bering. Uni o'z qobiliyatlarini ijobiy qabul qilishga ham odatlantirib boring.
11. Bolaga " Men buni bilmayman" deb uni muvaffaqiyatlarga taslim bo'lishiga be'e'tibor bo'lishga o'rgatmang. Ota bobolarimiz aytganlaridek „ Bilmaganni so'rab o'rgangan olim, orlanib so'ramagan o'ziga zolim" deganlaridek bolalarni ham bilmagan narsasini tengdoshlaridan, ustozlaridan, ijtimoiy vaziyatlardan so'rab o'rganishga odatlantiring. Bolaga garchi u ishning ijobiy natijaga ega bo'lishiga ishonmasada, boshlangan ishini oxirigacha yetkazishi uchun imkoniyat yarating.
12. Kundalik daftar yuriting va unga bolada kreativ qobiliyat shakllanishini qayd etib boring.

Boshlang'ich ta'lim bu har bir bolaning hayotida chuqur iz qoldiruvchi ta'lim turidan biri bo'lib, ta'limning bu bosqichida pedagog o'qituvchilarga katta ma'suliyat yuklatiladi. Demak boshlang'ich, sinf o'qituvchisi har qanday vaziyat, har qanday jarayon va har qanday paytda bilimlarni yetkazishdagi eng samarali yo'lni izlab topish va uni amaliyotga joriy qilish orqali dars jarayonini samarali tashkil etish, boshlang'ich sinf o'quvchilari ongiga tez, tushinarli, qulay, oson va samarali tarzda yetkazib berishni ham kreativlikning bir ko'rinishi deyish mumkin. Hozirgi kunda ta'lim jarayonini interfaol metodlar va axborat texnologiyalarsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish o'quvchining egallayotgan bilimlarini o'zlari qidirib topishga, mustaqil o'rganishga va fikrlashga, tashkil qilishga hatto yakuniy xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishga o'rgatadi. Bugungi kunda ta'limda " aqliy hujum", "Fikrlar hujumi", " Mening ismim", " Sinkveyn", "BBB", "Beshinchisi ortiqcha", " Bahs munozara", "FSMU" "Kichik guruhlarda ishlash", "Yumaloqlangan qor", " Zigzag", "Oxirgi so'zni men aytay" kabi zamonaviy texnologiyalar qo'llanilmoqda. Har bir darsda o'qitishning shakl va usullarini darsning maqsadi, mazmuni va o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tanlash, dars davomida

o'quvchilar faoliyatining faol holatda bo'lishiga e'tibor berish ta'lim- tarbiya jarayonini yanada yuqori pog'onalarga ko'tarishga zamin bo'ladi.

Xulosa: Avvalo, har bir dars jarayoni tashkil etilishda aniqlik bo'lishi, shuningdek o'qituvchilar o'quvchilarga erkinlikni, albatta, me'yorida ta'minlab berish lozim. Boshlang'ich talimning o'ziga xos xususiyatlaridan biri bular 1- sinfga kelgan har bir bolaning maktabga tayyorgarlik darajasini ijtimoiy tajribasi, psixofiziologik rivojlanishi bir xil emasligi ular bilan ishlashda o'ziga xos metodik yondashuvning zarurligidir. Shunga ko'ra boshlang'ich ta'lim o'quv fanlari dasturlaridagi topshiriqlarda o'quvchilarda bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishga e'tibor berilgan bo'lsada, ammo o'quvchilarda ijodiy faoliyatni rivojlantirish nuqtai - nazaridan ularni takomillashtirish zarur. Ya'ni o'qituvchilarda mas'uliyatli va e'tiborli bo'lishlari zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Eshboeva, S. K. Q. (2021). Use of people's oral creativity in the formation of ecological concepts of primary school students on a creative basis. *Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(10), 763-769.
2. Eshboyeva, S. (2022). Didactic possibilities of creative approach in forming ecological concepts in primary class students. *Conferencea*, 200-205.
3. Eshboeva, S. (2022). Creative approach to forming ecological concepts in primary class students.
4. Eshboyeva, S. Q., & Mirzaliyeva, Z. (2024, January). KREATIVLIK TUSHUNCHASINING TIPLARI VA IJODKORLIKNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI TALQINI. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON MEDICINE, SCIENCE, AND EDUCATION* (Vol. 1, No. 1, pp. 114-119).
5. Eshboyeva, S. K. Pedagogical Fundamentals of Improving the Creative Approach in the Formation of Ecological Concepts in Primary School Students. *International Journal of Innovative Analyses and Emerging Technology* | e-ISSN, 2792-4025.
6. Eshboeva, S. K. Technology for improving the creative approach to primary school students forming ecological concepts. *Analytical journal of education and development* ISSN, 2181-2624.
7. Safarova R.G. va boshqalar. Boshlang'ich talim konsepsiyasi. Toshkent-2014.
8. Qosimova K., Matchonov S., G'ulomova X. va boshqalar. Ona tili oqitish metodikasi. Toshkent – 2009.
9. G'afforova T., Shodmonov E., G'ulomova X. 1-sinf o'quvchilari uchun ona tili darsligi. Toshkent 2019 Sharq nashriyoti.]
7. Ziyaqulova Maftuna Shuhrat qizi and Feruza Hayitova Abdullayevna, "THE ROLE OF PICTURES IN THE FORMATION OF STUDENTS 'CREATIVE

ABILITY IN LITERACY LESSONS”, *IEJRD - International Multidisciplinary Journal*, vol. 6, no. 4, p. 3, Jul. 2021.

8. Ziyaqulova Maftuna Shuhrat qizi “ Enhancing creativity in the process of developing studentso speech “ *The American Journal of Social Science and education Innovations* (ISSN – 2689-100x) Published Published: June 28, 2021 | <https://doi.org/10.37547/tajssei/Volume03> Иссуе06-24 IMPACT FACTOR 2021:

11. 857 OCLC – 1121105668 Pages: 140-143 Америка

9. [BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING AQLIY SALOHİYATINI HAMDA KREATIVLIGINI OSHIRISHDA MENTAL ARIFMETIKANING O'RNİ](#)

M Ziyaqulova, S Ashurova, N Toshpulatova - Development and innovations in science, 2023

10. Abdimannabovna, M. L. (2021). Possibilities of an Integrative Approach to the Formation of A Culture of Environmental Safety. *European Scholar Journal*, 2(11), 43-44.

11. Abdimannabovna, M. L. (2022). Opportunities for an Interdisciplinary Integrated Approach to Improving the Culture of Environmental Safety. *Eurasian Scientific Herald*, 7, 7-12..